

Den militære profession — som profession*)

Henning Sørensen

1. Indledning: Den militære profession

Marshal Mac Mahon besøgte engang Frankrigs berømte militærakademi St. Cyr. En sort kadet blev præsenteret for ham, og følgende ordveksling udspandt sig:

"Ah, vous êtes le négre", bemærkede generalen

"Qui, mon maréchal", svarede kadetten

"Eh bien", sagde Mac Mahon, "continuez comme ça".

Mac Mahons åndsfraværende bemærkning rammer måske noget centralt i civile menneskers opfattelse af officerers afsondrethed fra det virkelige livs nærværelse. Der er næppe tvivl om, at der både hersker myter om officerers funktion og holdning og eksisterer ren og skær uvidenhed om officerers rekrutteringsbaggrund, uddannelsesvalg, beskæftigelsesstruktur, holdningsprofil og karrieremønster. Kendskabet til »menig Jensen« er givetvis større end vor viden om »major Jensen«.

Nærværende artikel tager sigte på at belyse udvalgte forhold vedrørende den militære profession, det vil sige officerskorpset. I første halvdel indledes med et nationalt overblik over størrelsen og arten af det danske officerskorps. Dernæst skitseres den historiske udvikling af de nationale borgerhære og deres demokratiske betydning. Endvidere påpeges udviklingslinier for den militære profession og formodentlig civile professioner i samfundet. Endelig rundes denne afdeling af med betragtninger over civilisationens fastholdelse af et voldsmonopol og officerskorpsets nye rolle som statens instrument i denne sammenhæng.

I anden og teoriserende del er det væsentlige bidrag opstillingen af en professionsmodel, der til forskel fra tidligere professionsbidrag søger at inddrage de forandringer i militære og civile professioner som omtales i artiklens første del.

*) Denne artikel udgør efter en mindre omredigering første halvdel af et forskningsoplæg om »Den militære profession og den civile kontrol i Danmark«, som Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd har bevilget økonomisk støtte, jfr. skrivelse af 18.5. 1978, j.nr. 514-10116, og for hvilken jeg herved skal takke.

1.1. Den danske militære profession

Selve interessen for den militære profession, herunder den danske, skal søges i det forhold at officers-professionen er knyttet til et egenartet statsligt bureaukrati, det militære apparat.

I modsætning til andre embedsmandsgrupper forvalter officersgruppen ikke kun et ødelæggelsespotentiale, men også kommunikationsnet, transportsystemer, beredskabslagre, medicinske institutioner, juridiske love osv., der alt sammen tager sigte på at holde militæret intakt, selv om det civile samfund er brudt sammen. Alt andet lige gør disse forhold officerer til potentielt mere magtfulde tjenestemænd end nogen anden gruppe af offentlige ansatte.

Dertil skal lægges størrelsen af den ressourceallokering af mandskab og materiel, der hvert år tilgår det danske forsvar. I 1979 administrerer knapt 4.800 A- og B-officerer (se figur 1) ca. 27.000 heltidsansatte under Forsvarskommandoen, og ialt beslaglægger løn- og materialeudgifter forventeligt ca. 6 mia. kr., jfr. »Forslag til finanslov for finansåret 1979 – Anmærkninger II« til § 22, 2, s. 1050 ff.

Figur 1. Det militære officerspersonel i det danske forsvar under Forsvarskommandoen (FKO) i 1979

A - officerer			B - officerer		
Grad	Lønramme	Antal	Antal	Lønramme	Grad
GN/AD } GL/VA }	40	3			
GM/KA	39	18			
OB/KD	37/36	115			
OBL/KK	35	319			
MAJ/OK	34		270	31	MAJ/OK
KN/KL	16/31	1439		29/28	KN/KL
PL/PRLT			2594	9/21	PL/PRLT
		1894	2864		

Figur 1 er udarbejdet på grundlag af »Forslag for finanslov for finansåret 1979, Anmærkninger II«, til § 22, 2, s. 1050 ff. I disse officerstal er ikke medregnet overenskomstansatte officerer, officerer til rådighed, tilknyttet FN-styrker eller danske ambassader i udlandet som militærattachéer m. v.

Fordelingen af A- og B-officerer er sket efter grad og lønrammeindplacering. I finanslovsforslaget er officerer under chefsniveau (vist ved den stiplede linje) slået sammen. Blokkenes udstrækning illustrerer de respektive officersgruppers antal.

1.2.1. Udviklingen af de nationale borgerhære og demokratiet

Lad os for et øjeblik forlade den aktuelle scene og kaste et blik tilbage på de første nationale armeer, som officerskorps blev sat til at administrere.

Massearmeen bygger på princippet om »levée en masse«, dvs. borgernes bevæbning til forsvar af nationen. De første nationale borgerarmeer i den vestlige verden etableredes i det revolutionære Frankrig og USA. Fælles for disse 2 hære i forhold til tidligere militære organiseringer var netop deres nationale og revolutionære islæt. Mens det revolutionære træk aftog som en funktion af officerskorpsets voksende konservative rolleopfattelse, fastholdtes den nationale borgerarme, »citizen-army«. Dermed var skabt fundamentet for militærets – omend upåagtede – bidrag til demokratiets stabilisering og udvikling. Det der skete var, at de indkaldte menige til gengæld for værnepligten krævede demokratiske rettigheder, og at officerskorpset ved siden af den konservative indstilling udviklede en professionel, heroisk og partipolitisk neutral holdning, der bød ham at holde sig uden for den nationale politik og underkaste sig de civile organer.

Sammenhængen mellem borgeres bevæbning og demokratisk udvikling har tidlige historiske eksempler, her fra Oldtidens Grækenland:

»Enhver borger, der havde råd til at anskaffe sig en rustning, havde nu betydning. Dette medførte påny en forskydning i det politiske tyngdepunkt i staterne. Hermed forberedtes det sidste led i Antikkens politiske udvikling: demokratiet, folkets eget styre gennem folkeforsamlingen, hvor enhver voksen mand kunne tage ordet«,

side 130 i Gads Historie for gymnasier og seminarier, bind 1 ved Per Krarup, Kbh. 1965, Gads forlag.

Mere aktuelt kan det illustreres ved at henvise til at opbygningen af de parlamentariske institutioner skete parallelt med udbygningen af de nationale borgerhære baseret på almindelig værnepligt. Som kontrast til denne udvikling i den vestlige verden kan nævnes det Ottomanske Rige, hvor borgerarmeen ikke var grundlaget for militærets mandskabshvervning (1, s. 196 f.). Dette skal ikke misforstås derhen, at der ikke har været militær utilfredshed med og forsøg på indgriben over for den sociale udvikling i Vest-Europa. Både i Frankrig i forbindelse med Algier-afviklingen i 1961 (2) og i Tyskland under det 3. Rige i 1944 (3) oplevedes tilløb til officersrevolte. Men det centrale er, at på trods af den forekomne samfundsudvikling har officerskorpset anerkendt sit subordinationsforhold til statsmagten og ikke fordi denne udvikling har været gunstig for militæret.

Denne sammenhæng mellem massearme og militæret som demokratiseringsfaktor er for masseforsvarets vedkommende ved at forsvinde. Gennem de sidste 2 generationer, dvs. i tiden efter 1. Verdenskrig, har der kunnet registreres

et betydeligt fald i forsvarets størrelse. I oversigten nedenfor er alene medtaget tal for de sidste 10 år fra 1967 - 1976, – men tendensen viser fortsat klart faldet i massearmeerne for de 6 udvalgte lande samt Danmark:

Tabel 1.

	Forsvarets mandskabstal			Forsvarets mandskabstal pr. 1000 indbyggere		
	1967	1971	1976	1967	1971	1976
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
BRD	490.000	505.000	495.000	8,25	8,24	7,93
Danmark	50.000	45.000	35.000	10,30	9,07	6,86
Frankrig	595.000	565.000	(585.000) ¹⁾	12,00	11,00	–
Holland	120.000	110.000	112.000	9,52	8,33	8,12
Sverige	70.000	75.000	66.000	8,89	9,25	7,99
UK	425.000	370.000	344.000	7,74	6,64	6,11
USA	3.380.000	2.720.000	2.000.000	17,00	13,10	9,22

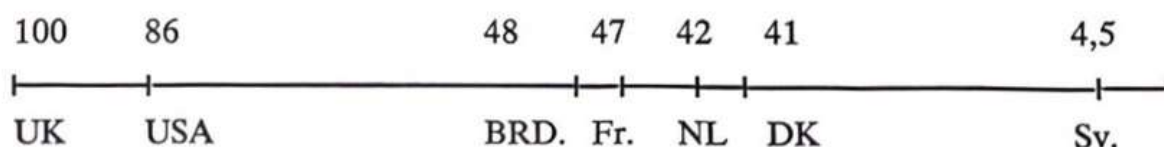
1) De franske tal er for store. Ifølge Military Balance 1977 - 78 opgøres tallet til 502.100 i 1977. Se også 4, s. 148, der understøtter dette og Erwin Häckel, »Military Manpower and Political Purpose«, Adelphi Paper nr. 72, dec. 1970, der gennem spørgeskemaer til en række lande, herunder Frankrig, får opgjort de franske styrkers officielle antal pr. 1.1. 1970 til 489.000, s. 4.

Tabel 1. Reduktionstakten i massearmeerne er aftaget i de sidste 10 år, men tabel 1's 3 første søjler viser dog stadig et vist fald i det militære styrkemål. I forhold til befolkningstallet er faldet tydeligere. Her skal dog erindres om forskydninger i befolkningsstrukturen, f. eks. at flere bliver ældre, hvilket i sig selv vil reducere andelen af militæret (ungt) mandskab i forhold til befolkningens antal.

Kilde: World Military Expenditures and Arms Transfers 1967 - 1976, tabel IV, side 76 - 112.

Faldet i militærets mandskabsstyrke, jfr. tabel 1, er dog ikke udtryk for et ensartet rekrutteringsmønster. Principielt kan et forsvar bemannes med enten frivilligt- hvervet personel, eller værnepligtigt indkaldte, eller ved mellemformer heraf.

Pr. 1. januar 1970 udgjorde det hvervede frivillige personel følgende %-andele af de 7 landes samlede militære mandskab:

Kilde: Erwin Häckel: Military Manpower and political Purpose, Adelphi Paper 72, Dec. 1970, tabel 1, s. 4.

Opstillingen viser det hvervede, frivillige personel i % af det samlede militære mandskab. Tallet for USA er i dag 100, da den militære værnepligt blev afskaffet i 1973. Tallet for DK antages at være større: I dag bliver kun ca. 40% af en årgang militære værnepligtige indkaldt, og det fortrinsvist til hæ-

ren, mens søværn og flyvevåben overvejende bemandes med hvervet personel. Det forskyder DK's placering henimod hvervet og bort fra værnepligtigt forsvaret.

1.2.2. Konsekvenser for demokratiet af faldet i massearmeerne

Umiddelbart vil militærets politiske tyngde forskydes fra forsvarets størrelse og til dets officerskorps. Med færre indkaldte begrænses relationerne mellem forsvar og samfund. Konsekvenserne vil være et mere isoleret militær med selektive i stedet for »brede« civile relationer, 5, s. LII.

Det rejser bl. a. spørgsmålet om man kan fastholde de civile værdier som individets frihed og rettigheder i militæret. »Again and again the assertion – the general hypothesis that introduction of an all-volunteer force slows the trend towards civilization becomes a focal point for examining civil-military relations«, 5, s. XII.

I det omfang denne udvikling anses for betænkelig må samfundet overveje hvilke forholdsregler, der bør foretages.

»For this reason it is important that planning for the decline of the mass army be accompanied by planning for countervailing civilian power. This would include appointing qualified civilians to political top positions in the Ministry of Defence, more parliamentary experts in military affairs, military specialists trained in the universities and technical colleges, and shorter careers for par of the professional personnel«, 4, s. 155.

En anden konsekvens af faldet i massearmeen er hvilken type forsvar DK er på vej imod. Kort formuleret har militæret bevæget sig fra massearmeens stående beredskab til mobiliseringsforsvar. Spørgsmålet er om vi er på vej imod en »constabulary force«, der kan oversættes ved et Falck Redningskorpsforsvar, og hvilke forudsætninger og konsekvenser, dette igen indebærer.

»The use of force in international relations has been so altered that it seems appropriate to speak of constabulary forces, rather than of military forces. The constabulary concept provides a continuity with past military experiences and traditions, but it also offers a basis for the radical adaption of the profession. The military establishment becomes a constabulary force when it is continuously prepared to act, committed to the minimum use of force, and seeks viable international relations, rather than victory, because it has incorporated a protective military posture. The constabulary outlook is grounded in, and extends, pragmatic doctrine...«, 5, s. 418 i afsnit »VIII Epilogue: Towards the Constabulary Concept«.

1.3. Det fælles udviklingsforløb for civile og militære professioner

Professionsbegrebet er et af de mest centrale begreber til forståelse af udviklingen i samfundet. Det er det professionelle lederskab i virksomheder, orga-

nisationer og administrative styrelser, der præger samfundet mere end det lederskab, der baseres på ejendomsretten til produktionsmidlerne.

»It is my view that the professional complex, though obviously still incomplete in its development, has already become the most important single component in the structure of modern societies. It has displayed first the »state« in the relatively early modern sense of that term, and more recently, the »capitalistic« organization of the economy. The massive emergence of the professional complex, not the special status of capitalistic or socialistic modes of organization, is the crucial structural development in the twentieth-century society«, 6, s. 545.

For militæret forstærkes Parsons argument af den teoretiske kendsgerning, at det er at stille Marx på hovedet at hævde, at »... control of the means of destruction has come to determine the means of production«, 7, s. 56.

Når den militære profession er et studie værd er det således fordi det må forventes, at den udvikling, militæret gennemløber, og den tilstand, den militære profession udviser, svarer til andre professioners. Det drejer sig om to forhold, overprofessionalisering og afprofessionalisering.

1.3.1. Overprofessionalisering

Den intellektuelle funktionsspecifikhed har for den militære profession været – med Harold D. Laswells velkendte formulering – »management of violence«, se også 5, s. 15. Men hvor Harold D. Laswell i »Politics, Who Gets What, and How«, N. Y. Free Press, kap. VI, »Skill« hævder, at denne specialisering medfører professionalisering, indtages neden for et mere nuanceret synspunkt.

Med teknologiske, sociale og politiske forandringer har militærprofessionen udviklet sig til også at omfatte afskrækkelse, fredsbevarelse og ikke kun slagmarksrollen«, 8, s. 130. Hvad den militære profession oplever i dag, gælder de fleste andre professioner. De udvider deres funktionsfelt.

»Modern professions are engaged in a constant search for ways of modifying and preserving or restoring (their sense of identity): one-time warriors seek new purpose in threatening war to maintain peace; curers of souls seek fresh relevance as omniscient social workers; and family doctors seek new authority as »specialists in general practice«, 9, s. 37.

Der sker altså, hvad man kunne kalde en overprofessionalisering af de enkelte professioners funktioner. Den militære, medicinske, juridiske beskæftigelse består af ikke kun én, men flere professionsgrene. For militæret er voldsudøvelsen det centrale udgangspunkt. Men det er hverken det eneste eller det almindeligste. Den militære funktion som voldsudøvelse sker ganske vist ikke i fredstid, hvorimod en læges eller jurists funktion svarer til hans daglige gerning. Man kunne derfor hævde, at officeren ikke fungerer, men simulerer i forhold til andre professioner. Men »forberedelse til en mulig funktionel voldsudøvelse gennem daglig strategisk og operationel planlægning i organisationen

og i træningen af en kampstyrke og dets styring på slagmarken er egenskaberne ved den militære professionelle udøver, der berettiger til at fastholde den militære beskæftigelse som en profession, hvad ekspertisen i at kunne bruge et våben, manøvrere heste, skibe eller flyvemaskiner, 10, s. 29, ikke gør.

Det vi altså oplever er at de professionelle funktioner »atomiseres« som følge af teknologiske, sociale og politiske forandringer i samfundet. Det positive heri er, at professionsudøveren er blevet dygtigere. Læger, officerer og jurister er blevet bedre til at helbrede, slås og advokere. Men overprofessionaliseringen har sin pris, som jeg snart skal vende tilbage til.

For den militære beskæftigelse kan denne udvikling anskueliggøres ved at henvise til den omfattende og specifikke karakter, officersgerningen spænder over: Fra operationer på »gråt« niveau, guerilla- og terror-bekæmpelse via konventionel krigsførelse og til overlevelse i en atomar konfrontation. Fra operationer rettet mod ydre trusler til opretholdelse af nationale funktioner i tilfælde af katastrofer, strejker og lock-out'er m. v.

Inden for lægevidenskaben er man nået så langt i funktionsspecifisering, at opretholdelsen af et særligt professorat i »almen praktik« ved Københavns Universitet har været nødvendig.

1.3.1.1. Konsekvenserne af overprofessionaliseringen

Sammen med faldet i massearmeen vil konsekvensen af den funktionelle overprofessionalisering bl. a. være en svækkelse af den militære profession på baggrund af en øget selvrekruttering.

»The existence of highly unrepresentative officer corps during the emergence of the all-volunteer force does not necessarily present a »putschist« threat to parliamentary institutions«, 1, s. 197. Der hersker dog en vis uklarhed i dette udsagn. Når legitimitetssvækkelsen gælder de »militære institutioner«, dvs. det militære bureaukrati, så er alle bureaukratier vel udsat for et legitimitetsfald. Men legitimitetssvækkelsens genstand kan også være den militære funktion, voldsudøvelsen, officersgruppen, dens ansvarsfuldhed i udøvelsen eller dens korpsmæssige normer. Alle 4 udgør de egenskaberne ved den militære profession. Endvidere kan der være helt andre årsager til legitimitetskrisen end den øgede selvrekruttering. F. eks. kan den danske officersgruppe rekrutteres meget bredt, men alligevel være udsat for en manglende legitimitetsbasis i større dele af befolkningen end tilfældet er for USA.

Ændringerne i den militære beskæftigelse kan også direkte forårsage upåagtede og uvillede identitetsproblemer for officersgruppen, hvad eksemplet fra Canada udtrykker:

»... the Canadian military profession is today confronting an identity crisis primarily because military professionalism in Canada has never been a natural healthy growth. This crisis was inevitable as soon as a Canadian government began the painful task of defining Canada's defence priorities with primary

attention to strictly domestic needs», se Gray, Colin S.: »Defence Policy and the Military Profession: What are Canada's Soldiers to do?« s. 75 i R. B. Byers & Colin S. Gray: Canadian Military Professionalism: The Search for Identity«, Toronto 1973, ialt 84 s.

Legimitetssvækkelsen af den militære profession kan som sagt skyldes helt andre forhold end selvrekrutteringsgrad og beskæftigelsens specialisering. I selve den militære profession indgår forhold, der klart adskiller den fra civile professioner, og som følgelig kan have påvirket den fremhenskende opfattelse heraf. Formodentlig kan det være forklaringen på, at befolkningen i USA i følge interview-undersøgelser foretaget fra 1925 - 1963 konstant har placeret den militære profession over normale beskæftigelser, men under etablerede professioner som læge og jurist, 11 s. 43 - 47.

1.3.2. Afprofessionalisering

Den militære beskæftigelse er ikke blot blevet overprofessionaliseret, den er også blevet afprofessionaliseret. Det vil sige, at stadigt flere civile overtager tidligere militære beskæftigelsesopgaver.

Det seneste eksempel på denne udvikling er forslaget om at lade civile forrette vagttjeneste på kasernerne. Endnu tydeligere kan denne tendens iagttages højere oppe i den militære organisations hierarki, hvor civile specialister besætter oprindelige officerspositioner. Det betyder ikke, at militæret er uden indflydelse på den strategiske og praktiske tilrettelæggelse af arbejdet inden for forsvaret. Således er de militært vigtige kontorer i Forsvarsministeriet stadig besat af officerer, mens f. eks. personalekontoret for civilt ansatte har en civil kontorchef. Men den generelle tendens har i udlandet været at civile specialister i stigende grad befolker stabene på bekostning af officersgruppen.

1.3.2.1. Konsekvenserne ved afprofessionaliseringen

Afprofessionaliseringen af den militære beskæftigelse finder sit sidestykke i det civile liv. De holdningsmæssige konsekvenser af over- og afprofessionaliseringen må forventes at være et autoritets- og legimitetsfald i befolkningen, der generelt er blevet mere skeptisk over for læger, jurister og officerer.

Bl. a. som reaktion heroverfor vil den professionelle stand til sikring af egne rettigheder blive mere fagforeningsorienteret. Sat på spidsen har der vist sig tendenser også i Danmark, der bekræfter, at den militære professionelle gruppe vil være mere interesseret i at kæmpe for egne løn- og arbejdsvilkår end for nationen. Tydeligst er denne tendens nok hos de mindst professionelle NCO, menigt og civilt personel, men officerskorpset kan næppe modstå presset fra de lavere grupperes faglige resultater. Den militære professionalisme, forstået som officerskorpsets holdninger til egen funktion og stand, er blevet afløst af korporatisme. Eller mere præcist udtrykt, især A-officerer vil søge faldet i korpsånden indadtil, kompenseret gennem fagligt fællesskab udadtil, mens de

øvrige militære og civile tjenestegrupper omvendt søger at opnå professionel status og korpsånd indadtil ved at frem- og optræde fagligt stærkt udadtil.

1.3.3. *Afrunding*

Mere bredt formuleret kan der i disse år konstateres to modsat-rettede holdninger inden for professioner. Den »traditionelle« professionsrolle, der koncentrerer sig om sin funktion i tilbagetrukkethed fra det øvrige samfund, og den »fagforeningsprægede« professionsrolle, der viser stigende interesse for løn og arbejdsvilkår. I sidstnævnte kategori findes en yderligere udvikling af professionsrollen i retning af en »samfunds-bevidst« rolleopfattelse, hvor det kræves af professionsudøveren, at han relaterer sin funktion til sin samfundsideoologi.

Det er min fornemmelse, at disse tre roller ligger i forlængelse af hinanden og at den enkelte profession, hvad enten der er tale om læge, arkitekt, jurist osv., vil opleve et standsmæssigt forløb i overensstemmelse hermed. Da denne udvikling også formodes at gælde for officerskorpset, er det op til det civile samfund at tage bestik af situationen.

1.4. *Civilisationens voldsmonopol*

Problemet ovenfor om officersstandens skift fra »traditionel« til »fagforeningspræget« rolleopfattelse får en yderligere dimension ved betragtning af grundlaget for vor civilisation. Uden at blive alt for lyrisk er det vel korrekt at fastslå, at forudsætningen for civilisationen er samfundsborgernes nok ubevidste og underforståede overdragelse af voldsudøvelsen til et centralt organ, der så på sin side har betinget sig monopol herpå.

»Det er blevet vist... hvorledes centrale organer skridt for skridt har udviklet fastere monopolinstitutioner for legemlig vold. Den ejendommelige stabilitet ved det psykologiske selvtvungne system, der fremtræder som et væsentligt træk ved ethvert »civiliseret« menneskes habitus, står i nær forbindelse med udviklingen af monopolinstitutionen for legemlig vold og den voksende stabilitet i de samfundsmæssige, centrale organer«, 12, bind II, s. 320.

Mennesket har pålagt sig selv at afstå fra vold til gengæld for at samfundsinstitutionen »i videste omfang sikrer det mod pludselige overfald, med chockagtigt legemlig vold«, 12, op-sit.

Herefter har det civiliserede samfund legitimeret en gruppe, officererne, til at udøve denne voldsfunktion. For det enkelte samfundsmedlem er der opnået en beskyttelse mod uorganiseret vold på bekostning af lovligheden til at tage sig selv til rette. Man kunne tale om »civilisationens forsikringsprincip«, hvor den enkelte mod et mindre præmietab (afgivelse af selvtægt) sikrer sig mod det store og pludselige tab (beskyttelse mod overfald).

Men voldsudøvelsen har gennem de sidste 4 tiår skiftet karakter. Med henvisning til Hans Speier, »The Social Types of War«, s. 445 - 454 i AJS, 46,

1940 - 41, kan der skelnes mellem 2 typer krige, den *instrumentelle* og den *absolutte*.

Absolut voldsudøvelse har til hensigt fuldstændigt at destruere fjenden. Konfrontationen er præget af mangel på aftaler og restriktioner. Guerilla-, terror- og borgerkrige er eksempler på absolut voldsudøvelse, og det er denne volds-type, der er taget til.

Den instrumentelle krigstype er baseret på visse elementære regler. Målet er ikke at ødelægge fjenden, for det kan i en kernevåbentidsalder ikke forhindres, men at afskrække ham i kraft af den militære gengældelse.

I større omfang kan den absolutte voldsudøvelse konstateres i 1930'erne ved Japans overfald på Kina, og i den spanske borgerkrig. I 1940'erne er modstandsbevægelserne mod den tyske besættelse et andet eksempel. I 1950 - 60 og 70'erne anvendes den absolutte krigstype i forbindelse med kolonifrigørelserne i Asien (Indonesien, Vietnam) og Afrika (Algier, Angola), civile modstandsbevægelser i Øst-Europa (Warszawa, Ungarn og Tjekkoslaviet), byguerilla-virksomhed i Latinamerika og Nord-Irland samt terrorisme rettet mod højt civiliserede samfund som Israel, Japan, BRD og Italien, 13, s. 32 f.

Absolutte krigstyper bliver ikke skånselsløse, fordi illegitime grupper starter dem, eller de civiliserede demokratier er imod voldsudøvelse (14, s. 5), men fordi de udgør en udfordring til nationalstatens eget voldsmonopol, uden hvilket troen på det civiliserede samfund ikke kan sikres, og fordi den absolutte voldsudøvelse giver sig til kende i stadig mere organiseret form.

For officeren er den absolutte voldsudøvelse i forhold til den instrumentelle den mest fremmede og for den militære profession endog katastrofal. For at opnå resultater i denne absolutte konfrontation føler officeren sig ofte tvunget til at benytte de samme midler, terror, tortur, vold mod civile osv. som modstanderen. Det indebærer et fald i hans selvopfattelse, professionalisme, når han fungerer i strid med sin etiske ansvarsfuldhed. Det vil dog kun for en tid anbringe officeren, især den heroisk-traditionelle, i et dilemma, når han stilles ansigt til ansigt med den uheroiske virkelighed, (se 1 og 5). Men officeren kan og skal kunne fungere i disse situationer og endog tilpasse sig dem uden voldsudøvelse, hvad de netop kan i kraft af deres professionelle egenskaber, se David N. Salomon, *The Soldier Self and the Peace-Keeping Role: Canadian Officers in Peace-Keeping Forces*, s. 52 - 69 i 57 eller for et dansk bidrag Verner Goldschmidt, *Konflikt uden Vold*, 166 s. København 1974, Gyldendal.

Mens det for officeren kan være et problem at tilpasse sig denne ændring fra instrumental til absolut konfrontation - også i FN-sammenhæng, hvis han placeres i en ideologisk konflikt med marxistiske eller revolutionære undertoner - så er problemet større for samfundet, hvis dets civile medlemmer begynder at miste troen på det civiliserede samfunds evne til at beskytte borgeren mod de pludselige, irrationelle og tilfældige overgreb. I så fald er det spørgs-

målet for borgeren, om hans selvtvungne afgivelse af voldsmuligheden til samfundet bør vedvare.

En sådan udvikling rummer næsten uoverskuelige konsekvenser, når det erindres, at civilisationens forudsætning som hævdet af 12, s. 320, op-cit., er den psykologiske mekanisme, hvor vi i tillid til samfundet har overladt det retten til monopoliseret voldsudøvelse. Hvis stigningen i absolutte konfrontationer ikke aftager, kræves der ikke blot tilpasning til den nye situation fra officersside, men også fra samfundets. For mig at se ligger der ikke blot en konfrontation mellem samfundets magtmonopol og dets egen voldelige adfærd, se Verner Goldschmidt, s. 142 et passim, op cit., men konflikten kan også eksistere mellem civilisationens krav til os om selvtvang og demokratisk ret for os til selvudfoldelse.

Et indicie for denne sammenhæng mellem etableringen af den militære profession og udviklingen af civilisationen kan historisk gives, idet den militære profession først opstod, da monarker og senere politiske forsamlinger gav en gruppe ret til monopol på at kæmpe under et politisk lederskabs legitimitet og ansvar og at det skete i kraft af denne gruppes ekspertise og uanset dens sociale eller ideologiske baggrund (15, s. 192):

»Military professionalism« refers to an officer class conforming to a model according to which the recruitment, training, and assignment of its members are carried out entirely in terms of internally formulated criteria. It is best understood in opposition to a nonprofessional officer class, which can be defined as one where these processes are more or less determined by the ideological and social biases of the dominant political system«.

Officerer i lejetropper, der var mindre pålidelige for den politiske myndighed, udgør overgangen mellem den professionelle og den ikke professionelle officersstand. I den vestlige verden er det muligt at notere et direkte udpeget officerskorps underlagt en politisk myndighed til 1585, hvor det hollandske regeringsråd foretog en sådan handling i sin revolte mod det Habsburgske monarki.

Hermed er ikke sagt, at den militære profession som sådan opstod på dette tidspunkt. Det afhænger af, hvad der lægges i begrebet den militære profession. Hvis der tænkes på den militære professions funktion, voldsudøvelse, så »repræsenterer militæret en af de ældste professioner i verden«, 16, s. 8.

På den anden side er den militære profession – forstået som en officersgruppes daglige og kontinuerlige beskæftigelse først etableret i nyere tid, 10, s. 30: »Although warfare is a time-honored pursuit and military institutions are largely coercive, it does not follow that the military constitutes the »oldest profession« at least not in any strict sociological sense. On the contrary, professionalization of the officer corps is a relatively recent development brought about by the twin forces of industrial development and modern nationalism«.

Hersker der uenighed om, hvornår den militære profession opstod, eksisterer der til gengæld ingen usikkerhed om, på hvilket grundlag den opstod.

Den etableredes i kraft af den politiske legitimitet fra en myndighed til en gruppe i form af en kommission og monopol til voldsudøvelse (17, s. 269).

Følgelig er det politikernes opgave at ændre officerskorpsets forudsætninger og betingelser for den militære funktionsudøvelse. I hvert fald bør de signalere det og sørge for at forsvaret indgives forståelse og midler til konfliktløsning med og uden vold.

2. Professionsteori – og den militære profession

I artiklens første halvdel indgik den militære profession centralt. I det følgende skal det generelle professionsbegreb afklares. Først trækkes forskellen op mellem en profession og en beskæftigelse. Dernæst påpeges hvorved den militære profession adskiller sig fra civile professioner. Afsluttende opstilles en professionsmodel, der netop inddrager den forandring af gruppe- og mere præcist fagforeningspræget art, der blev omtalt ovenfor under pkt. 1.3.

2.1. Profession contra beskæftigelse

Professioner adskiller sig på flere områder fra »normale« beskæftigelser. Professionen kendetegnes ved en specifik funktion, mens beskæftigelser må defineres ud fra individets placering i en organisation eller i et sæt af aktiviteter, 8, s. 445. Nu kan professioner ikke altid skelnes skarpt fra semiprofessionelle beskæftigelser, men et afgørende træk ved en profession foruden produktions-specifikhed er dens intellektuelle karakter, se f. eks. 18, s. 60 - 63 / 6, s. 536 / 19, s. 632 b, og alment anerkendte betydning for samfundet, 19, s. 632 b. Denne anerkendelse fra samfundets side omsættes ofte i en samfundsmæssig legitimitet i form af en statslig licensudstedelse. Licensudstedelsen beskytter standen udadtil og sikrer den ofte en monopolstilling, men muliggør også en udelukkelse af den skruppelløse udøver indadtil, 19, s. 632, ofte afgjort af standen selv.

Som et yderligere kendetegn ved professioner peges på det særlige forhold mellem den professionelle udøver og hans klient. Det består dels i klientens autoritetsfølelse for den professionelle udøver, 20, s. 7 / 21, s. 542, der giver sig udslag i dennes høje samfundsstatus. Dels i udøverens særlige ansvarsfuldhed i udøvelsen, der »... tends to make the practitioner's own interests dependent on his serving the interests of his client to the best of his abilities«, 18, s. 0, og hvis »... social responsibility distinguishes the professional man from other experts with only intellectual skills«, 20, s. 9.

De særlige fordele for en professionel stand: prestige, legitimitet, autoritet, selvkontrol, »metode-frihed« og udøvelsesmonopol forklarer, hvorfor stadig flere beskæftigelser søger anerkendelse som profession og hvorfor eksisterende professioner som medicin, religion, jura stadig søger at forsvare og udbygge deres position, 9, s. 37.

Men disse fordele er afledede virkninger af en profession, ikke egenskaber ved professionen. En beskæftigelse bliver ikke til en profession alene i kraft af ydre forhold som samfundets legitimitet af dens udøvelse, standens prestige, metodefrihed, autoritet og udøvelsesmonopol. KZ-lægers ugeringer havde det ydre skær af legitimitet, men var uprofessionel, fordi den svigtede den etiske ansvarsfuldhed i udøvelsen. Derimod kan det ikke være rigtigt, at »en læge ophører med at være læge, hvis han bruger sin ekspertise til antisociale gøremål«, som hævdede af 20, s. 9. KZ-læger ophører ikke funktionelt med at være læger, men professionelt. Derimod kan læger funktionelt set ophøre med at være læge, hvis han mangler ekspertisen og optræder som amatør. I begge tilfælde er der tale om uprofessionel adfærd. Men i første situation er begrundelsen herfor en holdningskrænkelser, i den anden en funktionsbrist.

Af det ovenfor nævnte fremgår, at professioner i dag har flere karakteristika, men kun få egenskaber. De kan sammenfattes i intellektuel funktionsspecifikhed eller *ekspertise*, *gruppekarakteristika*, samt deres udøverens holdning til disse 2 forhold henholdsvis *ansvarsfuldhed* og *korpsånd*. Det skal for en ordens skyld nævnes, at 20, s. 7 ff. omtaler det første og de to sidste begreber som en professionens 3 egenskaber.

2.1.1. Måling af profession i forhold til beskæftigelse

Afgørelsen af, om en beskæftigelse kan hævdes at være en profession, afhænger af målemetoder og professionskarakteristika.

To målemetoder kan udskilles, en kvalitativ og en kvantativ. Den kvalitative eller typologiske udskiller hovedegenskaber ved en profession, hvorefter enhver beskæftigelse kan kategoriseres som enten »profession« eller »ikke-profession« (22, s. 9 ff.). Den kvalitative metode er altså deterministisk. Således ekskluderes den militære profession af nogle forskere, fordi »... the service which soldiers are trained to render is one which it is hoped they will never be called upon to perform«, 23, s. 3, eller fordi beskæftigelsens mål er u-professionelle. »Professionals (læger og jurister) may be employed by organizations whose goals are *non-professional*, such as industrial and military establishments«, 24, s. 78.

Den kvantitative eller gradualistiske målemetode placerer beskæftigelser på et kontinuum, der går fra 0 (= mindst professionelt betonet) og til 1 (= mest professionelt præget) efter visse almenlydige variabler. På denne professionskala og i overensstemmelse med de 4 egenskaber nævnt ovenfor, intellektuel funktionsspecifikhed, gruppekarakteristika, ansvarsfuldhed og korpsånd kan alle beskæftigelser placeres. Nærmest 0 og altså mindst professionel vil være beskæftigelser som skopudser, vinduespolerer og pølsemænd, og nærmest 1 vil beskæftigelse som læge, jurist, præst og officer blive anbragt.

Fordelen ved denne kvantitative, statistiske metode er, at den ikke stiller sig i vejen for empirien. En empirisk undersøgelse af en beskæftigelse, som vi

typologisk har defineret som profession kan vise sig at have mindre grad af af f. eks. korpssånd end en beskæftigelsestype, der – ceteris paribus – er blevet kategoriseret som ikke-professionel. Dertil kommer, at professioner ikke defineres som sådanne blot fordi befolkningen giver dem en høj prestige eller beskæftigelsens udøvere har aspirationer om at fremstå som professionelle.

2.2. *Forskellen mellem civile og militære professioner*

Forskellen mellem de civile og den militære profession(er) kan sammenfattes i 3 forhold. For det første fungerer officersgruppen i en totalsituation, dvs. »... en bopæl og et arbejdssted, hvor et stort antal af ens stillede individer, afskåret fra det bredere samfund i en betragtelig tid, sammen henlever en aflukket og administreret tilværelse«, 10, s. 55.

Egentlig stammer udtrykket fra Erving Goffman, *On the Characteristics of Total Institutions: The Inmate World*, s. 16 ff., i Donald R. Cressey (ed.), *The Prison: Studies in Institutional Organization and Change*, N. Y. 1961. Findes også i E. Goffman, *Asylums*, s. XIII, N. Y. 1961.

For det andet foregår inden for den militære organisations rammer den uddannelse og træning, der for civile uddannelsers vedkommende finder sted uden for det senere arbejdsmiljø. Herved foregribes ikke blot den militære organisation, 17, s. 273, men der sker en »fusion af profession og organisation«, 17. Denne sammensmeltning er ingeniørlunde friktionsfri. Hvor organisation og profession konfronteres, plejer førstnævnte at vinde.

»Within the profession, levels of competence are distinguished by a hierarchy of ranks; Within organization, duties are distinguished by a hierarchy of office« . . »Although in practice there are exceptions to this principle, the professional character of the officer corps rests upon the priority of the hierarchy of rank over the hierarchy of office«, 20, s. 16 f.

For det tredje er den militære profession politisk bestemt. Officeren har kun én klient, statsmagten, der på grund af voldtmonopolet har givet den militære profession et politisk præg sammenlignet med civile professioner som læge, præst og jurist. »Ingen anden organiseret profession af tilsvarende størrelse har omfanget, strukturen, sammensætningen og formålene for hvilke den eksisterer, bestemt af en vælgeropinion og et ydre politisk forholds diktat«, Adrian Preston, »The Professions of Arms in Postwar Canada 1945 - 70. Political Authority as a Military Problem«, s. 192 i *World Politics* 1971, 23 (januar) s. 189 - 214.

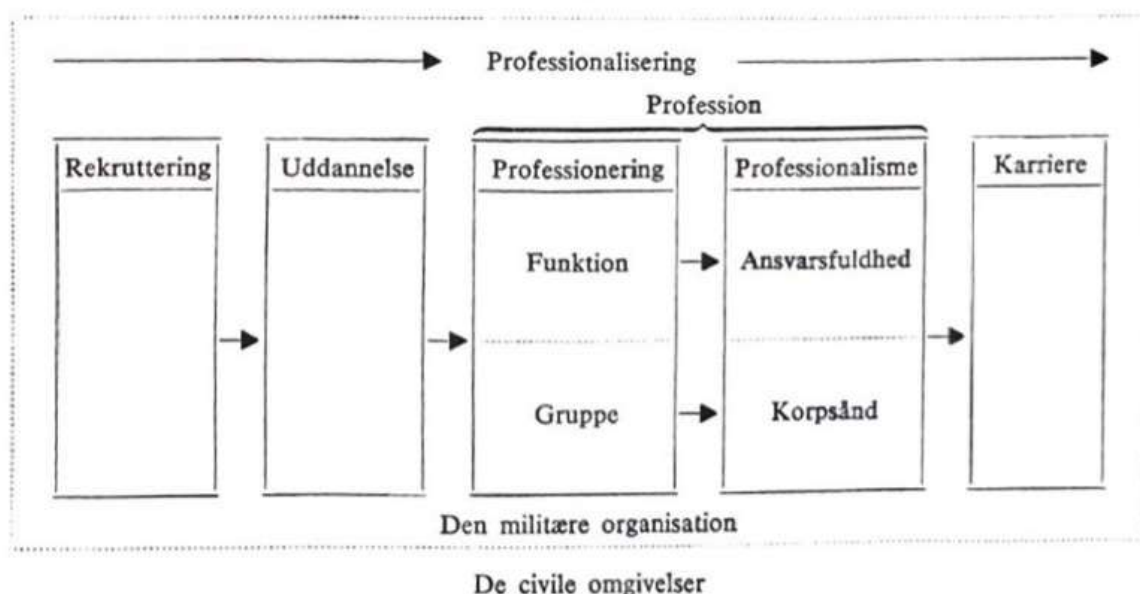
2.3. *Professionsmodellen*

Nedenstående professionsmodel, fig. 2, viser udviklingsforløbet for en profession, den være civil eller militær. Den er baseret på en systembetragtning. Mellem 7 boxe forefindes en entydig sammenhæng illustreret ved retningsbestemte pile. Disse pile går fra venstre mod højre. Ved hypoteseopstilling indebærer

det, at der kun kan testes påstande fra en box og til en tidligere. Konkret betyder det, at der for så vidt angår rekrutteringen alene »hypoteres«, at f. eks. sø-officerer overvejende rekrutteres fra højere sociale statuslag end fly- og hærkadetter. Derimod vil der ikke blive postuleret en sammenhæng i den modsatte retning, at unge fra overklassen, der søger en militær karriere, overvejende går ind i Søværnet. Forskellen mellem de 2 postulater ligger ikke kun i deres konklusion, men også i deres tidsmæssige placering. Hypotesen i det første eksempel udtrykker en konstatering af noget sket. Postulater af den sidstnævnte art foruddiskonterer virkeligheden.

Dette udgangspunkt generer ikke »springende« hypoteser, f. eks. mellem box 7, karriere, og box 1, rekruttering, i form af at topposter besættes af de socialt højest placerede. Modellen tillader også 3- eller 4-sidede hypoteser om, at officerer på topposter er af politisk liberal observans med taktisk operativ beskæftigelses- og uddannelsesbaggrund og kommer fra socialt højere lag. Endelig muliggør modellen hypotesedannelse inden for den enkelte box, f. eks. at søofficerer kommer fra Københavnsområdet, med selvrekrutteringsbaggrund og fra de højere sociale lag, sammenlignet med studenter ved Københavns Universitet.

Figur 2. Professionsmodellen

Figur 2 viser udviklingsforløbet (professionaliseringen) for et individ, en gruppe eller en beskæftigelse henimod professionel status. 4 egenskaber udgør en profession: funktion, gruppe, ansvarsfuldhed og korpsånd. Karrieren er ganske vist også bestemt af den militære organisation, men kan også udtrykke et professionelt ideal, idet kun de bedste officerer opnår de højeste grader.

2.3.1. Professionsmodellens anvendelsesområde

Modellen kan anvendes til at beskrive professionaliseringen, se pkt. 2.3.2.1, (udviklingsforløbet) for et individ, en gruppe eller en beskæftigelse henimod en professionel tilstand.

Beskæftigelsen professionaliseres gennem individers rekruttering og uddannelse til en bestemt funktion. I kraft af dette funktionsfællesskab blandt en afgrænset gruppe etableres holdninger henholdsvis til funktionen, ansvarsbevidsthed og til gruppen, korpsånd.

På det individuelle plan finder et tilsvarende forløb sted. Et individ rekrutteres og uddannes til en bestemt funktion og kommer derved til at tilhøre en karakteristisk gruppe. På baggrund heraf opstår en ansvarsfuldhed over for funktionen og en gruppefølelse i form af korpsånd over for standen.

Professionaliseringsmekanismen (pilene) er ikke deterministisk bestemt. En beskæftigelse eller et individ kan få afbrudt udviklingen hen imod professionen på et hvilket som helst sted i forløbet. I den konkrete model er professionen som sagt anbragt i den militære organisation. Hermed tilkendes 2 forhold. For det første at rekruttering og uddannelse aktuelt foregår i den militære organisation. For mange civile professioner finder rekruttering og uddannelse sted i en anden organisatorisk sammenhæng end det senere funktionssted. Det gælder dog ikke civile studerende, f. eks. læger og jurister, som senere ansættes på deres læreanstalt som undervisere og forskere.

For det andet indtræder i kraft af organisationen et nyt mål for den professionelle udøver, karriereplaceringen. Mens både beskæftigelsen og individets grad af professionel adfærd kan måles gennem professionering og professionalisme, er der med karrieremønstret givet individet et yderligere motiv ved siden af en professionel-faglig dygtig, nemlig at opnå en høj hierarkisk placering. I den udstrækning de professionelle udøvere selv bestemmer karriereforløbet kan det siges at udtrykke professionsgruppens tilnærmede ideal.

Genstanden for en undersøgelse af en profession kan være pilene, professionaliseringsmekanismen, eller boxene, herunder de 4 boxe, der tilsammen udgør en profession, eller begge dele.

I boxene indgår en bestand der kan opgøres på et tidspunkt. Ved at sammenligne den samme population på to forskellige tidspunkter og i 2 på hinanden følgende boxe kan professionaliseringsmekanismernes effekt afdækkes. Indholdet, bestanden, i én eller flere boxe, kan opgøres isoleret, for flere professioner (læger contra officerer), tværnationalt (officerer i Danmark og i USA), og over tiden (officerer før og nu).

I modellen kan udskilles to typer data, objektive identitets- eller baggrundsdata, box 1, 2, 3, 4, og 7, samt subjektive holdningsdata, box 5 og 6. Uanset denne sondring fremtræder bestanden i hver af de 7 boxe med Max Weber's formulering som »aktuelles Verstehen«, mens tolkningen heraf vil være »erklærendes Verstehen« (se Max Weber, »The Theory of Social and Economic

Organization«, s. 94 ff., N. Y., Free Press, 436 s., 1964. Paperback, Talcott Persons, ed.).

2.3.2. Begrebsafklaring

Som allerede antydnet muliggør professionsmodellen tillige en præcisering af forskellige professionsbegreber, her koncentreret til 3 benævnelser, professionalisering, profession og professionalisme.

2.3.2.1. Professionalisering

Professionalisering angiver en proces henimod en profession. Det kan enten være en beskæftigelse eller et individ, der udvikles i professionel funktionel eller mental retning.

Professionaliseringen af en beskæftigelse vil ofte være bestemt af ydre teknologiske eller politisk forhold, mens professionalisering af et individ tilkender den proces, der tilpasser ham hertil, funktionelt og holdningsmæssigt. I modellen er denne konfrontation mellem beskæftigelse og individ ikke medtaget. I modsætning til 22 hævdes der nemlig en parallellitet mellem disse to, således at den professionelle udøver erkendes inden for visse grænser at kunne påvirke sin egen funktion uden først at skulle påvirke omgivelserne udenfor.

Således tages der ikke stilling til hvad der kom først, den professionelle læge eller den medicinske profession. Disse 2 elementer betinger hinanden. Inden for rammerne af professionaliseringen af et betydningsfuldt debatpunkt » . . om det er individets selv-selektion eller socialiseringen der er den vigtigste med hensyn til at forme den professionelle attitude . . .«, 26, s. 78. Mere konkret kan problemstillingen formuleres således med henvisning til den militære profession: Når det konstateres, at officerer generelt har en konservativ politisk opfattelse skyldes det så, at det er konservative personer, der bliver officerer (selv-selektion) eller indlæres de en konservativ holdning (socialisering).

2.3.2.2. Profession/Professionering

En profession er en betegnelse for en specifik beskæftigelse eller stand. Professionering er udøvelse heraf. Enten direkte ved den daglige praktisering eller indirekte gennem den gruppemæssige fremtræden. Det er nok artiklens væsentligste tese, at gruppefremtræden i form af uniformering, faglig organisering og optræden, videnskabelig kontakt gennem tidsskrifter og ved konferencer os. udgør et selvstændigt element til etableringen af en profession og er genstand for en stadig opprioritering i forhold til de 3 andre elementer, der er bred enighed om indgår i en profession: Funktionel ekspertise, korpsånd og ansvarsfuldhed, se 20, s. 7 ff. / 16, s. 9 / 27, s. 211 ff. / 8, s. 129 ff. og 28, s. 7 ff.

Nødvendigheden i at inddrage gruppeaspektet i professionsbegrebet er ikke kun praktisk begrundet, men også teoretisk. I modellen figur 2 eksisterer en sammenhæng mellem den funktionelle udøvelse og følelsen af ansvarsfuldhed

under varetagelsen heraf. Foruden disse 2 elementer indgik korpsånden alene i professionsbegrebet. Men korpsåndsfølelsen kan kun forstås under forudsætning af et gruppeelement. Først hermed hersker der, som figur 2 viser, symetri.

Årsagen til den praktiske styrkelse af gruppeaspektet hænger som nævnt tidligere sammen med overprofessionaliseringen af beskæftigelsen og afprofessionalisering af beskæftigelsespositionerne, se afsnit 1.3. For at imødegå denne udvikling søger professionsudøverne at styrke sig. Da korpsånden bl. a. på grund af den funktionelle overprofessionalisering er aftagende, kompenseres herfor organisatorisk. Dertil kommen en yderligere skærpelse gennem stadig flere professionelle udøvers funktionering i en organisatorisk ramme, hvor de civile professionsudøvere tidligere praktiserede individuelt. I konfrontationen mellem profession og organisation har professionsudøverne erkendt nødvendigheden af selv at organisere sig.

Endelig ses styrkelsen af gruppeaspektet også for beskæftigelser, der professionaliseres. Manglende funktionel specifikhed og ekspertise søges imødegået gennem kraftigere gruppeadfærd.

Disse betragtninger gør det rimeligt at inddrage de tidligere omtalte 4 elementer i professionsbegrebet og ikke kun 3, også fordi disse 4 elementer indgår i et relativt forhold til hinanden. En funktionel specifik og oprindelig markant ekspertise (præstestanden), kan gruppe- og holdningsmæssigt stå svagere. Omvendt kan en bredere og mindre ekspertbaseret beskæftigelse imødegå dette gennem en kraftigere gruppeadfærd og øget holdningsbevidsthed (børne- og ungdomspædagogerne).

Disse betragtninger indebærer ikke, at en profession undlader at udbygge de øvrige 3 elementer. Tværtimod søger nyetablerede beskæftigelser ofte at styrke de uddannelsesmæssige krav, hvilket i sig selv giver anledning til øget specialisering og udadtil kan indebære muligheden for en senere samfundsmæssig legitimitet og dermed en højere status for gruppemedlemmerne.

2.3.2.3. *Professionalisme*

Professionalisme betegner en holdning. Mange »-isme«-begreber henviser samtidigt til et indhold, marxisme, protestantisme, funktionalisme. Det er for at undgå denne sammenblanding af identitets- og ideologisk indhold, at termen professionalisme alene er reserveret holdninger hos professionsudøvere. Når holdninger rettes mod beskæftigelsen kaldes den ansvarsfuldhed, og når den gælder gruppen, korpsånd. Men professioner er først sådanne, når disse holdninger eksisterer generelt hos dens udøvere. Der skal med andre ord være tale om et holdningsfællesskab omfattende den konkrete beskæftigelse og de øvrige professionelle kolleger. Da holdningsfællesskabet alene er begrænset til professionens forhold, kan den kaldes intern professionalisme. Ekstern professionalisme foreligger, når professionsudøvere har et holdningsfællesskab til

forhold og forteelser uden for professionen. Jurister vil f. eks. kunne have et overvejende konservativt holdningsfællesskab, mens socialrådgivere kan forventes at besidde en mere progressiv samfundsopfattelse. Mens den interne professionalisme er en betingelse for at der foreligger en profession, gælder det ikke den eksterne professionalisme.

At professionsudøvere ofte tenderer mod at have holdningssammenfald både for så vidt angår indre professionelle og ydre samfundsmæssige forhold ændrer ikke ved at der oftere er klarere afvigelser for så vidt angår den eksterne professionalisme end den interne.

3. Slutning

I artiklens første halvdel blev det på grundlag af en analyse af den militære profession søgt påvist, hvordan professioner samtidigt både over- og af-professionaliseres, dvs. både opdeles i en lang række afgrænsede funktioner inden for samme profession, tænk blot på læge-professionen, samt infiltreres af andre faggrupper.

I anden del af artiklen påpegedes det på et teoretisk grundlag, hvordan professionerne søger at hindre denne udvanding af deres funktion ved at styrke det gruppemæssige eller organisatoriske element i enhver profession.

Hvis jeg må vende tilbage til historien i indledningen, så har marshal Mac Mahon's bemærkning om at »continuez comme ca« fået en drejning. Professioner er ikke blot »fortsat« men har især igennem den sidste generation i høj grad tilpasset sig de teknologiske og bureaukratiske ændringer i samfundet.

Synes professioner derfor upåvirket af disse forandringer, og med profession tænkes såvel på den enkelte udøver, standen som beskæftigelsen, så er det netop udtryk for i hvor høj grad de har ændret sig. Lad mig forsøge med mit franske endnu engang: »Plus c'est la meme chose, plus ca change«.

Kommenteret litteraturliste over professionsbegrebet og den militære profession

1. Janowitz, Morris

1976

Military Institutions and Citizenship in Western Societies, s. 185 - 204, AFS bd. 2. No. 2,

Belyser først begrebet »borgerskab« og dernæst militærets komplekse rolle i den historiske udvikling i vigtige vestlige lande ud fra 3 faktorer:

1. De første borger-armeer, der var revolutionære og nationalistiske (i USA og Fr.), og dette forholds betydning for staternes udvikling i mere demokratisk retning, hvilket igen fik militæret til at acceptere den civile kontrol her i vesten, hvad der ikke skete andre steder.

2. Teknologien, der repræsenterer perfektioneringen af krig, bærer samtidig sin egen undergang i sig, hvorfor militæret nu mere må afskrække end udøve vold, hvad der igen har muliggjort troppereduktioner, fra massearme til hvervet forsvar.

3. Officerskorpsets forandring, dels med hensyn til en bredere rekruttering påbegyndt efter den fr. revolution i 1789 og dels holdningsmæssigt, fra den heroiske officer, der ikke deltager i politik, og til den »management«-officer, der personligt og organisatorisk bliver stadig mere inddraget i de politiske processer.

2. *Stupak, Ronald*

1968 The Military's Ideological Challenge to Civilian Authority in Post World War II France, s. 582 - 604, Orbis (sommer)

Fr. Efter en kort gennemgang af den 4. republiks civile og militære relationer, opstilles det franske forsvars (især hærens) forsvarsideologiske doktrin (om »revolutionær krig mod kommunismen« og for et nyt samfund), og hvordan de Gaulle søgte at »udspille« militæret. Der mundes ud i generelle forslag til styring af militæret, dels baseret på en ideologisk holdningsændring hos officererne, der må forstå, at der ikke findes militære (endelige) løsninger på politiske problemer og dels i et krav om styrkelse af de civile regeringsorganer.

3. *Lang, Kurt*

1968 The Military Putsch in a Developed Political Culture: Confrontations of Military and Civil Power in Germany and France, s. 202 - 228 i J. van Doorn, Armed Forces and Society. Sociological Essays, 386 s. Haag, Paris, Mouton
BRD, Fr. Viser at de forsøgte men mislykkede kup i Tyskland i 1944 og Frankrig i 1961 skyldes de modne politiske institutioner tillige med militærets professionelle holdning og traditionelle modvilje mod politik understøtter herved S. P. Huntington, 20.

4. *van Doorn, Jacques A. A.*

1975 a The Decline of the Mass Army in the West, s. 147 - 157, AFS bd. 1, No. 2.
På baggrund af de konstant faldende militærstyrker i Belgien, DK, Frankrig, Holland, Norge og UK vist for årene 1964 - 1968 - 1973 påpeges nødvendigheden af øget civil kontrol med militæret i form af flere civile eksperter på politiske top-poster i Forsvarsministerierne, øget militær ekspertise stillet til rådighed for parlamentet, officerer uddannet på civile højere læreanstalter og kortere karriereforsløb for visse officerskategorier.

5. *Janowitz, Morris*

1960/71 The Professional Soldier: A Social and Political Portrait, N. Y. Free Press.
Her benyttes reprint-udgaven fra 1971 med tilføjet prolog, ialt 464 s.
USA. Hovedværk inden for militærsociologien. Ud fra et teknologisk-organisatorisk perspektiv beskrives USA's officerskorps fra ca. 1910 - 1960.
De 5 hypoteser (Forandring i den organisatoriske autoritet, tilnærmelse mellem militære og civile elites kundskaber, ændring i officersrekrutteringen, eksistensen af et karrieremønster samt -udvikling i den politiske indoktrinering) testes, diskuteres og bekræftes.
Prologen (1971) koncentrerer sig om, hvordan vi kan fastholde de civile værdier i militæret (f. eks. tilnærmelse mellem civil og militær uddannelse/nye lederskabsformer) nu da centrale støttepunkter herfor især den almindelige værnepligt med dens massearme) er borte og ved overgang til hvervet forsvar.

6. *Parsons, Talcott*

1968 Professions, s. 536 - 547 i International Encyclopedia of the Social Sciences, bd. 12, Sills, David L. (ed.), N. Y., Macmillan and Free Press.
For øvrig professionslitteratur, se 9, 18, 19, 23, og 24. Derudover Dædalus-særnr. 92, 4, 1963 med artikler af bl. a. Bernard Barber, Talcott Parsons, Everett C. Hughes og Samuel P. Huntington. Et nyere oversigtsbidrag se Hansjürgen Daheim, Berufssoziologie, s. 1 - 100, i R. König, Handbuch der empirischen Sozialforschung, band 8, 1977 Stuttgart.

7. *Moskos, Charles C. Jr.*

1976 The Military, s. 55 - 77 i Annual Review of Sociology, vol. 2.

8. *Jordan, Amos A. & William J. Taylor Jr.*

1973 The Military Man in Academia, s. 129 - 145, Annals bd. 406 (marts).
USA. Viser den bredere funktionelle ramme for officeren, der iøvrigt kompliceres af 3 afgørende forandringer i USA: ofte uklare politiske mål foranlediget af spæn-

dingen mellem terrorbalance og guerillakrig, interne problemer som narkotika, alkoholisme og militærnægtelse samt den teknologiske udvikling med edb og nye våbensystemer, og hvordan uddannelsessystemet søger at leve op hertil. Således foreslås officersuddannelsen baseret på 3 søjler: den tekniske-videnskabelige, den menneskelige evne »for human judgment«, samt »assessment of the values and attitudes which the nation wants its officers to hold«, s. 143.

Iøvrigt beskrives det militære uddannelsessystems omfang og niveaudeling som hos Amos A. Jordan (1971), s. 27.

9. *King, M. D.*
1968 *Science and the Professional Dilemma*, s. 37, i *Penguin Social Sciences Survey*, London.
10. *Lang, Kurt*
1972 *Military Institutions and the Sociology of War. A Review of the Literature With Annotated Bibliography*, s. 337, Beverly Hills/London, Sage.
11. *Coates, C. H. & Pellegrin, R. J.*
1965 *Military Sociology: A Study of American Institutions and Military Life*, 424 s. University Park, Md.
12. *Elias, Norbert*
1969 *Über den Prozess der Zivilisation. Soziogenetische Untersuchungen*, bd. I + II, 333 s. og 492 s. Især bd. II Zusammenfassung, kap. 1: Der gesellschaftliche Zwang zum Selbstzwang, s. 312 - 336.
Argumenterer her for at skønt civilisationen i sig selv hverken er rationel eller irrationel planlagt, s. 313, så er monopoliseringen af et magtapparat i en central stats hænder en forudsætning for civilisationen.
13. *van Doorn, Jacques, A. A.*
1976 *The Military and the Crisis of Legitimacy*, s. 17 - 39 i *Harries-Jenkins & van Doorn eds.) The Military and the Problem of Legitimacy*, 216 s. Beverly Hills, Sage.
Afklarer begrebet »legimitet« og viser grunde til forsvarrets legitimitetskriser: Den generelle politisering over for et neutralt militær, civilisering, isolering og fremmedgørelsen af den militære profession i. f. t. samfundet, samt den generelle afstanden fra vold i forhold til militæret som udøvere af organiseret vold.
14. *Feld, Maury D.*
1970 *Professionalism and Politicalization: Notes on the Military and Civilian Control*, 16 s. Paper, *The Perceived Role of the Military*, 390 s., Rotterdam University Press, 1971.
Opregner 6 forskelle mellem den civile og militære profession med hensyn til forhandlingsret, arbejdets omdømme, officersprestige, -opnåelse, begrænset klient (kun staten) og virkefelt, manglende evne og vilje til at »play the social game as others feel it should play«, p. 5, samt udskiller 3 typer af civil kontrol ved rekruttering: indoktrinering, status-allokering og målbeskrivelse.
15. *Feld, Maury D.*
1975 *Military Professionalism and the Mass Army*, s. 191 - 214. AFS bd. 1, no. 2, (Winter).
NL. Viser at den militære profession kom før massehæren og at militær professionalisering skete i overensstemmelse med indremilitære kriterier. Her nævnes den hollandske revolte i 1500-tallet, der ændrede den hidtidige rekruttering fra adelen til en bredere folkelig rekruttering. Denne udvikling, tillige med samfundets erkendelse af militæret som et særligt organ med en høj status, udgjorde forståelselementerne for den professionelle officer.
Hans uddannelse og dygtighed er så igen grundlaget for massearmeen, foruden nationalstatsideen og den franske revolutions borgersoldat. Således vil faldet i massearmeen stille den professionelle soldats status i et problematisk lys.
16. *Sarkesian, Sam C.*
1975 *The Professional Army Officer in a Changing Society*, 268 s., Chicago, Nelson-Hall, USA.

Beskriver som udenforstående – men meget indforstået – den vanskelige rolletilpasning for officerer til en ny professionel identitet.

17. *van Doorn, Jaques A. A.*
1965 *The Officer Corps. A Fusion of Profession and Organization*, s. 262 - 282, AES bd. 6, 88.
Hypotesen er, at både den militære profession og organisation bidrager med at understøtte karakteristika ved en profession, hvorfor der er tale om en fusion mellem profession og organisation, som det kendes fra kirkesamfund, hvis præster også afsondrer sig, hvorved beskæftigelsen og beskæftigelsesstedet går op i en højere enhed. Iøvrigt påvises med historiske tal fra Holland, at den bredere rekruttering og den militære profession er kommet efter den militære organisation.
18. *Blau, Peter & Richard Scott*
1962 *Formal Organizations*, især s. 60 ff., San Francisco, Chandler.
19. *Baruch, Lloyd E.*
1971 *Professional Education*, s. 632 b - 633 i *Encyclopedia Americana*.
20. *Huntington, Samuel P.*
1957/1964 *The Soldier and the State*, 534 s., Cambridge: Havard University Press.
Her reprint-udgaven: N. Y. Vintage Press, 1964.
USA, Fr. BRD., UK.
Et hovedværk inden for den militær-sociologiske litteratur, der beskriver udviklingen af den militære profession i en række lande, især i USA, til en profession, der i sig selv udtrykker militærets effektivitet og modtagelighed for politisk styring. Men denne modtagelighed understøttes bedst ved isolering (»maximizing military professionalism and objective, civilian control«, s. 83).
21. *Elias, Norbert*
1964 *Professions*, s. 542 i *A Dictionary of the Social Sciences*, af Gould, J. & W. L. Kolb, N. Y., Free Press.
22. *Abrahamsson, Bengt*
1972 *Militärer, Makt och Politik*, 214 s., Stockholm, Prisma oversat fra eng. *Military Professionalization and Political Power*, 184 s., Beverly Hills, Sage.
K. Ud fra 2 professionaliseringsbegreber: P1, der er samfundets påvirkning af militæret, og P2, der er militærets påvirkning af samfundet »(military mind)« advares mod militærets øgede »normative indflydelse«, der uundgåeligt omsættes i »politisk magt«. Hypotesen er, at jo mere P2 er udviklet, desto vanskeligere er det for samfundet at styre militæret.
23. *Carr-Saunders, Alexander & P. A. Wilson*
1933/1964 *The Professions*, London.
24. *Etzioni, Amitai*
1964 *Administrative and Professional Authority*, Kap. 8, s. 75 - 93 i *Modern Organizations*, ialt 120 s., N. F., Prentice Hall.
25. *Larson, Arthur D.*
1974 *Military Professionalism and Civil Control: A Comparative Analysis of Two Interpretations*, s. 57 - 72 i *JPMS* bd. 2, No. 1.
Komparativ analyse af begrebet civil kontrol og militær profession hos S. P. Huntington, 1957, (hvis teori betegnes som »radikal professionalisme«) og Morris Janowitz 1960/71 (»pragmatisk professionalisme«), som A. D. Larson selv går ind for.
26. *Kourvetaris, Georg A. & Dobratz, Betty A.*
1976 *The Present Stage and Development of the Sociology of the Military*, s. 67 - 105 i *Journal of Political and Military Sociology*, bd. 4, nr. 1.
27. *Jordan, Amos A.*
1971 *Officer Education*, s. 211 - 246 i *Little, Roger W. (ed.)*.
1971 *Handbook of Military Institutions*, 607 s., Beverly Hills, Sage, USA.
Efter en afklaring af begreberne militær profession og træning i forhold til uddannelse, beskrives uddannelsen af den amerikanske officer i 4 faser:
1. Kadetuddannelsen (officersskoler) og ROTC-programmet (civile universiteter).

2. Officersuddannelse (efter 3 - 8 års tjeneste).
3. Stabsuddannelse (efter 9 - 15 års tjeneste).
4. Forsvarsakademi-uddannelse (efter 16 - 23 års tjeneste).

Udover den generelle uddannelse beskrives også den specialiserede uddannelse, der løbende finder sted i f. eks. management, efterretningstjeneste, logistik m. v.

28. *Larson, Arthur D.*

1975 Political Involvement of the Military: Perspective, Theory, and Practice, 30 s., Paper.

Komparativ analyse af S. P. Huntingtons, 20, Bengt Abrahamssons, 22, og S. E. Finers, 29 opfattelse af begrebet »civil kontrol med militæret« med henblik på en ny approach, hvor militæret som »politisk aktiv« og »den politiske arena« identificeres for at fastslå, hvor og på hvad militæret øver indflydelse.

Således hævdes det, at militæret øver indflydelse i »policy-making«-facen (og ikke beslutningsfacen) og i den rationelle internationale strategiske politik og ikke den hjemlige irrationelle.

29. *Finer, S. E.*

1962 The Man on Horseback - The Role of the Military in Politics, N. Y. Frederick A. Praeger.

K. Viser at både officerernes professionalisme (attituder) og politiske forhold uden for officerskorpset er baggrundsfaktorer for militær »take-over« i den 3. verden.

Forkortelser for tidsskrifter

AFS	Armed Forces and Society
Annals	Annals of the American Academy of Political and Social Science
Archives/AES	Archives Europeennes de Sociologie
JPMS	Journal of Political and Military Sociology